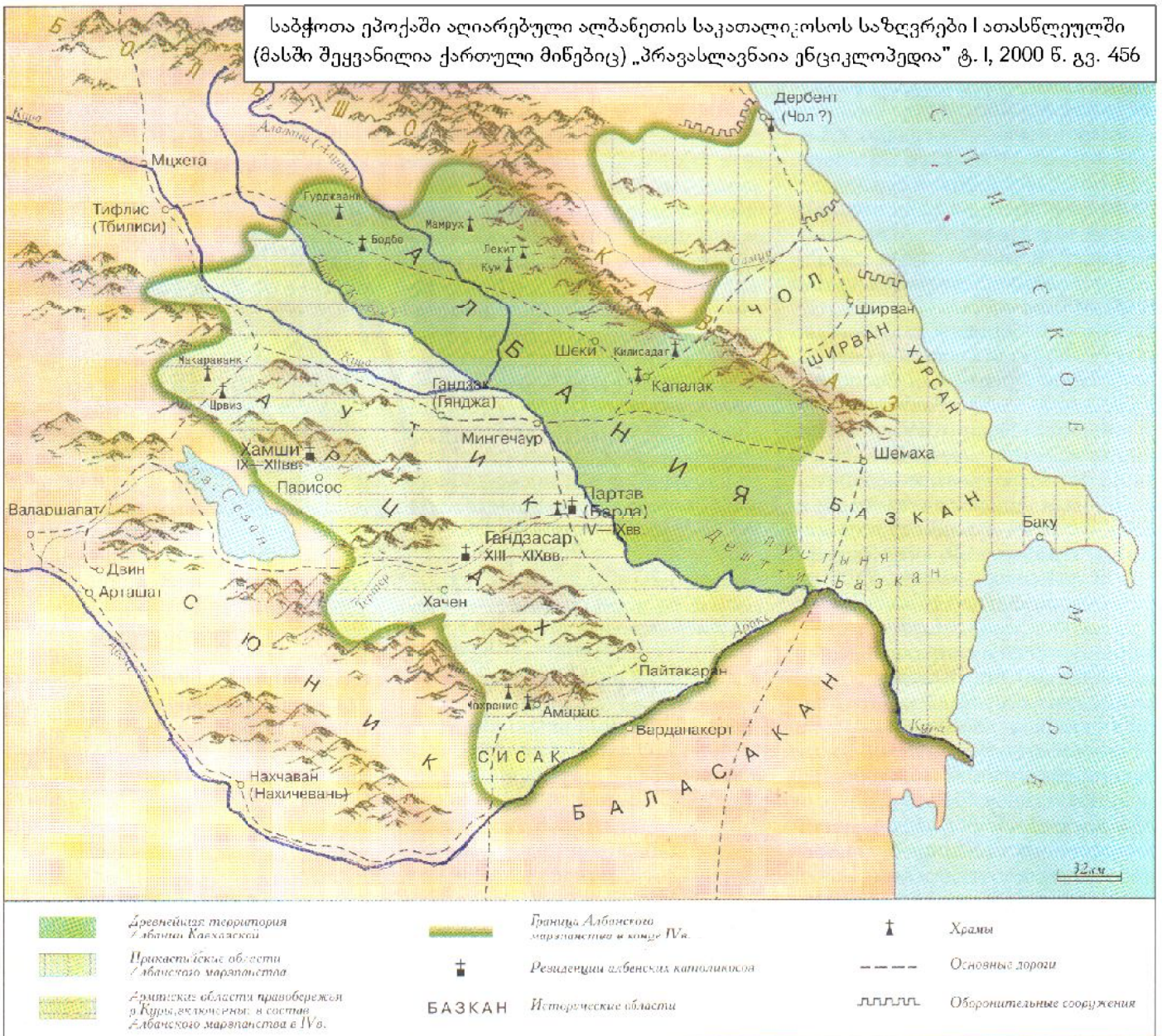
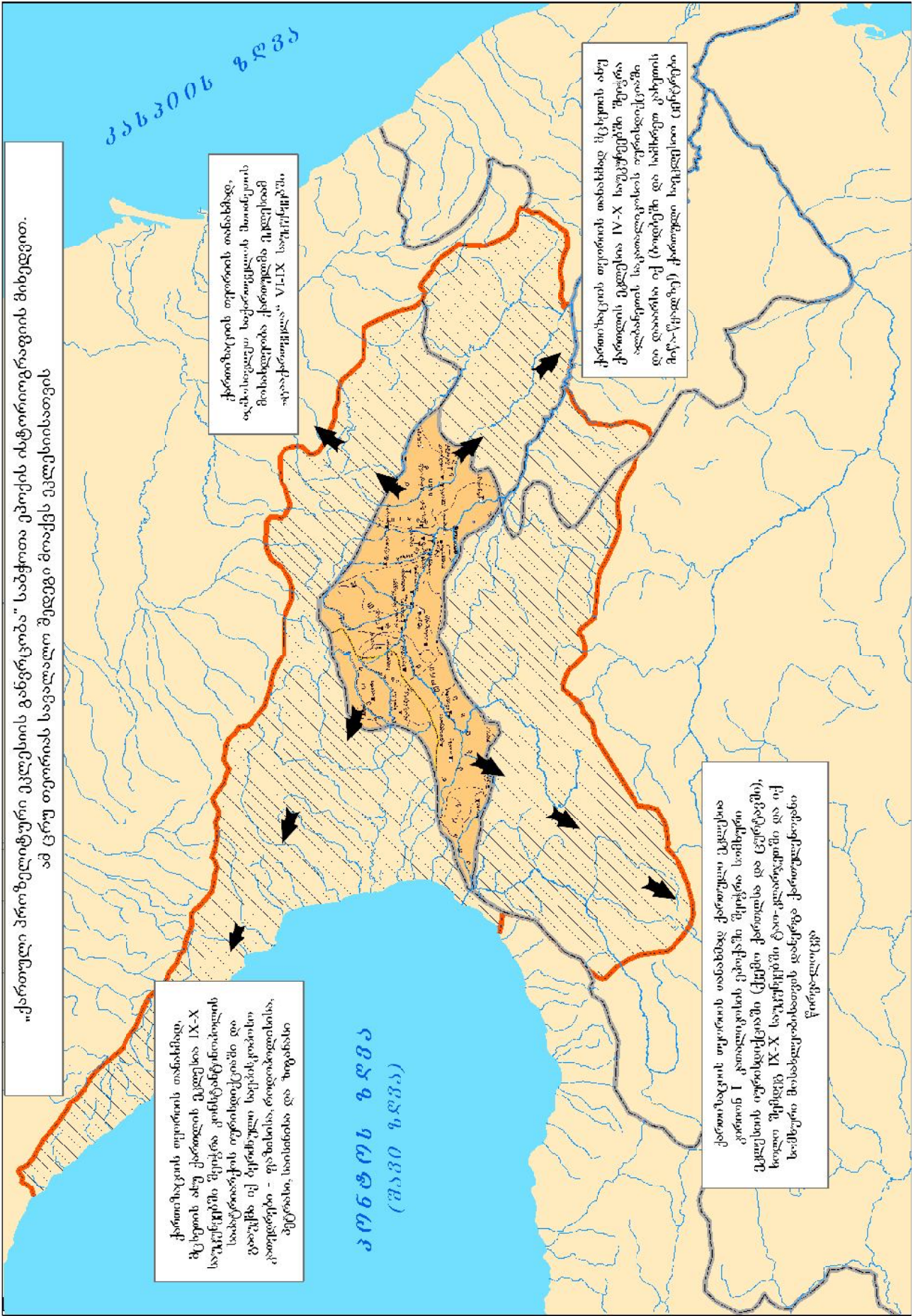

საბჭოთა ეპოქაში აღიარებული ალბანეთის საკათალიკოსოს საზღვრები ათასწლეულში (მასში შეყვანილია ქართული მიწებიც) „პრავასლავენაია ენციკლოპედია“ ტ. I, 2000 წ. გვ. 456

„ქართული პროზოდან ეკლესიის განვრცობა“ საბჭოთა ეპოქის ისტორიოგრაფიის მიხედვით.
 ამ ცრუ თეორიას სავალალო შედეგი მოჰქვს ეკლესიისათვის

ქართლზედკან თურთის თანახმად, მცხეთის ანუ ქართლის ეკლესია IX-X საუკუნეებში შეიქმნა კონსტანტინოპოლის საბატონაჯის ოფოიდოლოში და გაიქცა იქ ბერძნული სარესკოპიის კოთედრები - ფაზისის, როდობოლისის, მცხეთის, საიხთისა და ზუგდიდის

ქართლზედკან თურთის თანახმად, ავღოსტინოპოლის სარესკოპიის მოადიკოს მონახლზედკან ქართლზედკან მცხეთის ოფოიდოლოში VI-X საუკუნეებში

ქართლზედკან თურთის თანახმად, ავღოსტინოპოლის სარესკოპიის მოადიკოს მონახლზედკან ქართლზედკან მცხეთის ოფოიდოლოში VI-X საუკუნეებში

ქართლზედკან თურთის თანახმად ქართლში ეკლესია კართონ I კათალიკოსის ეპოქაში შეიქმნა სამხრეთ მკლესიის ოფოიდოლოში (ქვემო ქართლსა და ცურგეთში), ხოლო შემდეგ IX-X საუკუნეებში ქართლში და იქ სამხრეთ მონახლზედკან დანერგა ქართლზედკან

კონტონ ზღვა (მკვიდრ ზღვა)

კანკონ ზღვა

სარჩემი

შესავალი	3
----------	---

ნაწილი I

შესავალი	50
თავი I ბერძნულ-რომაული წყაროები კოლხეთისა და ლაზიკის შესახებ	52
1. სტრაბონი კოლხეთის შესახებ	52
2. პროკოფი კესარიელი ლაზიკის შესახებ	65
ომი სპარსელებთან	65
ომი გოთებთან	74
პროკოფი კესარიელის სიბრძნე	80
ლაზიკას კლდიანი სანაპირო აქვს	86
პროკოფის „აქეთა“	87
„ვიწროები ფაზისთან“	88
ლაზიკა	88
ბოასი - სათავე აქვს პერსარმენიაში. „ბოასი ანუ აკამფსისი“	88
მონოპოლია	89
3. პროკოფის წიგნი - „საიდუმლო ისტორია“ ლაზიკეს შესახებ (მიმოხილვა)	89
4. პროკოფის წიგნი - „შენობათა შესახებ“ (მიმოხილვა)	90
კლისურები ლაზიკის შესავლელში	91
ჭანები	91
ლაზი მეფეების სამეფო შესამოსელი	92
ლაზიკე	92
კლისურები	93
ჭაობი პროკოფის ცნობით	93
გზა პერსარმენიიდან ბიზანტიისაკენ	94
5. აგათია სქოლასტიკოსი ლაზიკის შესახებ	95
ლაზეთის ძველი მოსახლეობა	100
მანძილები ლაზიკის პუნქტებს შორის	100
სახელწოდებათა დამთხვევები	101
ალანები მისიმიანთა ქვეყნის წინააღმდეგ	101
ბიზანტიელთა ომი მისიმიანთა წინააღმდეგ	102
მისიმიელთა ბავშვების უმოწყალო დახოცვა ბიზანტიელების მიერ	103
მისიმიელები ქრისტიანები იყვნენ	104
ჭანთა ტომის დამორჩილება	104
6. მენანდრე პროტექტორი	
სვანების დამორჩილება ბიზანტიელების მიერ	105

დიდი სვანეთი - ისტორიაში დაკარგული ქვეყანა	106
სვანეთის პროსპარსული ორიენტაცია	109
დავა სვანეთის გამო	110
7. თეოფილაქტე სიმოკატა - სპარსელების ლაშქრობა სვანეთში	112
თავი II ტბები და მდინარეები ისტორიულ კოლხეთში	116
მდინარე ფაზისი	116
შესავალი	116
მდ. ფასისი არიანეს მიხედვით	118
სტრაბონი მდინარე ფასისის შესახებ	121
აგათიას მიხედვით მდ. ფასისი მდ. ჭოროხია	122
სხვადასხვა ავტორთა ცნობები ფაზისის სათავეს შესახებ	
მდ. ფასისის სათავე - არმენია	126
პროკოფი კესარიელი ფასისის შესახებ	
ჭოროხი კავკასორთან (პროკოფის კავკასია, საკავკასიძეო, კავკასორი)	127
ფასისი	128
მდ. ფასისი სწრაფია	128
ფასისი და ბოასი	128
ფასისი - ჭოროხია ექვთიმე მთაწმინდელის თვალსაზრისით	129
ნაოსნობა ჭოროხზე გ. ყაზბეგის მიხედვით	129
სანაოსნო მდინარე ჭოროხი (ფაზისი) დ. ბაქრაძის მიხედვით	131
სტრაბონის აღწერილ ფასისის 120 ხილს მოგვაგონებს დ. ბაქრაძის აღწერილი ხიდები	134
ჭოროხი სანაოსნოა	134
ნაოსნობა, ნავთმშენებლობა და ნავმისადგომები მდ. ჭოროხზე ვეიდენბაუმის მიხედვით	135
ნ. აღონცი: ბოასი - ჭოროხია	138
ფაზისი ს. ყაუხჩიშვილის მიხედვით	139
ფასისი პ. ინგოროყვას მიხედვით	139
ფუძე „ფას“	141
მ. ბერძნიშვილი - „ფაზისი რიონია, ყვირილა ძირუღლასთან ერთად“	141
ფასისის შენაკადი მდ. რეონი გ. გრიგოლიას მიხედვით	
(პეტრა, სებასტოპოლისი, კუტაია)	142
ჭოროხის ხეობა ო. დიდმანიძის მიხედვით	146
ჭოროხის ხეობა რ. მაღაყმაძის მიხედვით ფაზისის ოქრო, იბერიის გზა, ხიდები, ნაოსნობა, სელი და კანაფი	153
ექსპედიცია ჭოროხზე 2009 წლის 27 ივლისს	157
ბორანი („პორომი“) მდ. რიონზე	159
პალიასტომის ტბის „ლეგენდა“	160
ტბა ფაზისის შესართავთან	163
პალიასტომის ტბა	163
მდ. თერმოლონტი და თემისკირა არიანეს მიხედვით	164

ფაზისი, თემისკირა და თერმოლონი სტრაბონის მიხედვით	165
თავი III. გზები და ხიდები ისტორიულ კოლხეთში	166
მთავარი სავაჭრო არტერიები	166
1. „გზა კლარჯეთისა“	166
წმ. ანდრია პირველწოდებული ართვინ-არტაანის გზაზე (I ს.)	166
ქრისტეს სამსჯავლთა და ფერხთა ფიცრის გზა (IV ს.)	167
ვახტანგ გორგასლის გზა კლარჯეთისა (V ს.)	167
ქალაქი „არტანისა“ და ფარნავაზის კლარჯული გზა (ძვ. წ. III ს.)	168
კლარჯეთში მურვან ყრუს ლაშქრობის გზა (VIII ს.)	168
ბაგრატ IV-ის გზა ხუფათ-კლარჯეთისა (XI ს.)	169
არტანუჯის საერთაშორისო გზა (X ს.)	169
ბაღვაშები მცხეთა-კლარჯეთის გზის (XII ს.) - თრიალეთის მონაკვეთზე	170
ხოსრო კლარჯეთის გზაზე (VI ს.)	171
ლაზიკაში მიმავალი სპარსელთა გზის მარშრუტი გ. გრიგოლიას მიხედვით	173
სპარსეთის შაჰი კლარჯეთის გზაზე	177
კლარჯეთის გზა სკანდადან - სარაპანამდე	179
სკანდა-კანდრიდი კლარჯეთის გზაზე	180
პირველი საეპისკოპოსოები კლარჯეთ-მცხეთის გზის პირზე	181
ლაზიკა-იბერია-პერსარმენის მაკავშირებელი მოკლე გზა	
ე. ვეიდენბაუმისა და გ. ყაზბეგის აღწერა - საერთაშორისო გზისა	181
2. გზა ქართლისა	185
„გზა ქართლისა“. იმპერატორ ბასილი ბულგართმუსერელის გზა	186
ჰერაკლეს „ქართლის გზა“	186
3. იბერია - სპარსეთ-ბიზანტიის გზაზე	187
საეპისკოპოსოები ტრაპეზუნტ-თეოდოსიოპოლისის ანუ ტრაპიზონ-ერზრუმის გზაზე	187
ჰერაკლე კეისრის გზა (ი. მანანდიანის მარშრუტი)	188
ჰერაკლე კეისრის გზა (ე. გოილაძის მარშრუტი)	188
აღმოსავლეთ-დასავლეთის დამაკავშირებელი სავაჭრო გზა	188
4. ვანი-ქუთაისის შემოვლითი გზა	189
5. ხიდები	190
ლაზიკის ქვის ხიდები ვეიდენბაუმის მიხედვით	191

ნაწილი II

თავი IV ლაზიკა-კლარჯეთი	193
ლაზიკის გეოგრაფიული აღწერა	193
ლაზიკა-ღადონი	195
კლარჯეთისა და ლაზიკის აღწერა მსგავსია (კლარჯეთი ლაზიკის მსგავსად კლდოვანი და უმოსავლო ქვეყანაა)	196
გურამ გრიგოლია ეგრის-ლაზიკის სამეფოს საისტორიო გეოგრაფიის პრობლემების შესახებ	200

გ. გრიგოლიას თვალსაზრისი ტაბულა პევტენგერიანას შესახებ	207
არტაანი იბერიაში	211
კლარჯეთი- „ბერძენთა ქვეყანა“ - „საბერძენთი“	212
ლაზიკა - სომხეთის მოსაზღვრე ქვეყანა	212
მოვსეს ხორენაცი ლაზიკის შესახებ (ბაგრატიონები სპერში)	213
ლაზიკის ბალები ანუ მოხირისის ძიება ვეიდენბაუმისა და ყაზბეგის მიხედვით	215
ორი ლაზიკა	216
ძველი ლაზიკა-ქაღდიის თემი („სოფელი მეგრელთა“)	218
რატომ „ქაღდეა“?	218
ლაზიკა ფართო პოლიტიკური გაგებით	219
ჭანეთი (სისილისი/საისინი/, ზიგანა)	219
ხაღდეა - ქაღდეა - ხაღიბი	220
ქაღდეა - ქართეა	221
ჭანები	221
ხაღტიქ - ხაღდია (ქაღდია) 950 წლისთვის	222
ტიბარენები და ჭანები ერთ მიწაზეა	223
პროვინცია არმენიაკონი	223
კლარჯეთი ანუ ლაზიკა	224
დ. ხოშტარიას წიგნის „კლარჯეთის ეკლესიები და მონასტრები“ მიმოხილვა	227
თავი V სარაპანა და სკანდა	230
სად მდებარეობდა სტრაბონისეული სარაპანა (შორაპანი)	230
იმერეთის სკანდე და შორაპანი „საქართველოს გეოგრაფიული ატლასის“ (1992) მიხედვით „სუბტროპიკების ზონაში“ მდებარეობენ	231
ვენახის პლანტაციები შორაპანთან	232
სარაპანა და შორაპანი გ. გრიგოლიას მიხედვით	232
სარაპანები	233
სტრაბონი (XI, II, 17) სარაპანას შესახებ	235
სარაპანასთან ფაზისი სწრაფი და ხმაურაა, ხოლო შორაპანთან მდინარეები მდორე და უხმაუროა	235
სტრაბონის სარაპანიდან ოთხი დღის გზაა ფეხით იბერიაში	236
სტრაბონი (XI, II, 18) მესხეთის სამ ნაწილად დაყოფის შესახებ	237
დასკვნა	238
სარაპანა - სარაპალი, არფალი	238
სკანდა	238
სკანდის ციხე-სიმაგრე საერთაშორისო მნიშვნელობის გზაზე	240
ექსპედიცია კანდრიდსა და ასკანში	241
შორაპანი და სკანდე მნახველის თვალით	245
თავი VI რიონის ჭაობები	246

შავი ზღვის გეოლოგია	246
საქართველოს პლეისტოცენური ნალექები	248
1. კოლხეთის გეოლოგიური ისტორია ჰოლოცენურ პერიოდში	249
2. გ. მაისურაძე. კოლხეთის უახლესი ისტორიიდან (პალიასტომის ტბის წარმოშობა IX-X საუკუნეებში)	252
რიონის დაბლობის ჭაობები	254
I-VI საუკუნეებში შავი ზღვის სანაპირო ზოლის მოხაზულობა შეიცვალა	254
ზღვის დონის აწევა I-II საუკუნეებში და მისი შედეგები	255
ჭაობი, მალარია-ხორშაკი ქართული წყაროებით რიონის ბარი (ტერიტორია ფოთიდან სამტრედიამდე და ქუთაისამდე) საცხოვრებლად უფარგისი იყო	256
ნარიონალეები	257
დასკენა	258
„ტალახიანი ლაშქრობა“	259
მეზღვაური ტომი - ლაზები	259
ლეგენდა დასავლეთ საქართველოს შესახებ	260
დამალული ქართული წარწერები დასავლეთ საქართველოში	261
თავი VII ფაზისი - ფოთი - ფადისა - ფასიდი ფოთი (ფათისი) ლევონდის ცნობით	262
ფოთის არქეოლოგია	266
ფოთი და რიონის დაბლობი V-XV საუკუნეებში (გეოლოგიური მიმოხილვა)	270
ფოთის აკვატორია გეოლოგის, ტექნიკურ მეცნიერებათა დოქტორის	
გ. მაისურაძის თვალსაზრისით	272
ფასისეღ აკადემიკოსთა თვალსაზრისი	273
ჭაობის ჰავა ფოთთან	276
პალიასტომის ღვთისმშობლის ხატი	276
ეპისკოპოსი ფაზისისა, ანუ ტრაპეზუნტისა	277
ფაზისის აკადემია	278
თერმოლონტი, თემისკირა, პეტრა, ფაზისი	281
მურიე და კალფოგლუ ფაზისისა და აკამფსისის შესახებ	282
არა ფოთია საპორტო ქალაქი - არამედ „ხუფათი“	282
ფასისის ანუ ფასიანის ქვეყანა კონსტანტინე პორფიროგენეტის ცნობით	283

ნაწილი III

თავი VIII ეგრისი	284
§ 1. სამხრეთ ეგრისი	
1. სამხრეთ ეგრისი და ჩრდილო ეგრისი	284
2. „ძველი სომხური გეოგრაფია“. „ეგრის ქვეყნის“ ადგილმდებარეობის შესახებ	285
3. მანრალიის ადგილმდებარეობა ნ. ადონცის მიხედვით	289
4. მანრალიის გეოგრაფია	290
5. მანრალია - ლაზიკა	291

6. ეგრი და მანრალია	292
7. ეგერ-ეგრისი	292
8. ეგერია ნ. აღონცის მიხედვით	293
9. ერგეს ქვეყანა - ვახუშტის მიხედვით	294
10. ეგრი - ჭოროხის ხეობა ივ. ჯავახიშვილის მიხედვით	295
11. ლაზიკის ლოკალიზაცია ძველი ავტორების მიერ	295
12. მემატინეები „სოფელი მეგრელთას“ შესახებ	296
13. კოლხეთი და არმენია	296
14. სკეთია და იბერები	297
15. ტოპონიმები	297
16. ორი ეგრისი	298
17. ვახტანგ გორგასალი ისტორიულ სამხრეთ იბერიის მიწა-წყალზე (სამხრეთ ეგრისში)	301
2. ჩრდილო ეგრისი	
1. „ქართლის ცხოვრების“ ცნობები ეგრისთან დაკავშირებით (წყაროს მიმოხილვა - „ქართლის ცხოვრება“, 1955, ტ. I.)	303
2. ეგრისი ქრისტეშობამდე IV-III საუკუნეებიდან I საუკუნემდე (ქართლის სამეფოს საზღვრები)	303
3. ეგრისელები - ნათესავთ ქართველნი	305
4. „ეგრისით შეკრებს ურიცხვნი სპანი“	307
5. აზნაურები ეგრისში	308
6. სახელმწიფო და კულტურის ენა ეგრისში	308
7. ეგრისის (აფხაზეთის) მოსახლეობა უხტანესის მიხედვით („და იმ ქვეყანას აფხაზეთი ეწოდება“)	310
8. სტრაბონის ცნობით სვანები იბერიელები არიან, ხოლო დასავლეთ საქართველო იბერიის ნაწილია	311
9. „ნათესავი ჩვენი“	312
10. ეთნიკური „ქართველის“ იდენტურობის ცნება	313
11. ეგრისი ქრისტეშობის ეპოქაში (ქუჯის შვილთაშვილი ქართლის მეფე)	313
12. მეფე ადერკი ეგრისელის შემდეგ ყოველი ქართლის დაყოფა	314
13. ეგრისის ანუ „დასავლეთის ერისთავები“	314
14. ეგრისი - ქვემო ივერია	317
15. ეგრისი I-III საუკუნეებში (ქრონიკა)	319
16. ეგრისი IV საუკუნეში (ქრონიკა) (მეფე მირიანის სამეფო ეგრისწყლამდე)	320
17. ეგრისი V საუკუნეში (ბერძნებმა დაიპყრეს ქართლის სამეფოს მიწა-წყალი „ეგრისწყლიდან ციხე-გოჯამდე“)	320
18. ეგრისი ვახტანგ გორგასლის ანდერძში	321
19. ეგრისი VI საუკუნეში („ქვემო ერისთავები“ ანუ ეგრის-კლარჯეთის ერისთავები)	323
20. ეგრისი VIII საუკუნეში (ქრონიკა)	323

21. ოდიში	324
თავი IX ადმინისტრაცია	324
1. იუსტინიანეს რეფორმები აღმოსავლეთ შავიზღვისპირეთში - ისტორიულ ლაზიკაში	324
2. ლაზიკისა და მისი მიმდებარე მხარეების ადმინისტრაციული მდგომარეობა იუსტინიანემდე	327
3. საქართველოს მომიჯნავე ბიზანტიური მხარეების სამხედრო-ადმინისტრაციული დაყოფა	328
4. ეკლესიური ლაზიკა და პოლიტიკური ლაზიკა - სხვადასხვა ტერიტორიებზე მდებარენი	329
5. საისინი, ფასიანი	330
6. ქვრივის მმართველობა	331
7. ეკლესიის ორგანიზება	332
8. არმენიელი სატრაპები და ლაზიკის მეფეები ბიზანტიურ სამოხელეო სისტემაში	332
9. რომაული სამხედრო ნაგებობების ნაშთები ზიგანასა, როდოპოლისსა, პიტია-პიტუნტსა და სებასტოპოლისში	333
თავი X კონსტანტინოპოლის საპატრიარქოს ეპარქიები ლაზიკაში	335
შესავალი	335
1. საეკლესიო გეოგრაფია	335
2. ლაზიკის სამიტროპოლიტოს გეოგრაფიული არეალი	336
3. მიწა-წყალი ლაზიკის ეპარქიისა	341
4. ლაზიკის სამიტროპოლიტოს ტერიტორიების ზრდა	342
5. ტრაპეზუნტის სამიტროპოლიტოს საეპისკოპოსო კათედრები გეორგიკის მიხედვით (გეორგიკა, ნაკვეთი II, 1952, გვ. 185)	343
6. ტრაპეზუნტის სამიტროპოლიტოს საეპისკოპოსოების მიხედვით („პრავოსლავნაია ენციკლოპედია“ ტ. III, 2001, გვ. 328)	343
7. ტრაპეზუნტის მიტროპოლია ლაზიკეში და ე.წ. სომეხ-ქალკედონიტა კათედრები	344
8. I-V სს-ში ლაზიკა ერქვა ტრაპეზუნტის სამხრეთ-აღმოსავლეთ მთიანეთს	345
9. რატომ ეწოდა ტრაპეზუნტის ეპარქიას „სამიტროპოლიტო ლაზიკაში“	346
10. ტრაპეზუნტის სამიტროპოლიტო ლაზიკაში და ანტიოქიის იურისდიქცია ისტორიულ იბერიაში	347
11. ლაზიკის საეპისკოპოსოები	348
12. ეკლესიური ლაზიკა ვანის ტბამდე	349
13. „დიდი ლაზია“	350
14. აფხაზეთის საკათალიკოსოს შექმნის გამოცანა	350
15. „არიან-ქართლი“ - ლაზიკის სამიტროპოლიტოს ისტორიული საფუძველი (ვახუშტის მიხედვით ისტორიული კლარჯეთი იგივე ლაზიკაა)	352
16. სამხრეთის იბერია და სამხრეთის ლაზიკა	355
17. ლაზიკის სამიტროპოლიტოს მიწა-წყალი სომხური გეოგრაფიის მიხედვით	357

ნაწილი IV

თავი XI იბერიის თემის ქართული სამამამთავრო	362
I. ისტორია. „იბერიის თემის“ ოლქები და გზები	362
განმათავისუფლებელი ლაშქრობა ხალხის მხარდაჭერით (X ს.)	368
მკვიდრი მოსახლეობის ერთგულება (X ს.)	371
ბასილი II-ისა და სხვა იმპერატორების ომები იბერიის წინააღმდეგ (1001-1054)	372
ტაოელეები „არიან-ქართველთა“ მემკვიდრეები	374
II. ვალაშკერტის (ტაოს) სამამამთავრო	
ტაოს სამამთავროს საზღვრები (X ს.)	375
ვალაშკერტი და თორმეტი ქართული გვარი (XI ს.)	377
საეკლესიო იურისდიქციათა ცვლილება (XI ს.)	381
„იბერიის თემი“ და ვალაშკერტის სამამამთავრო (XI ს.)	382
„იბერიის თემის“ ქართულენოვანი ეპარქია (XI ს.)	387
ვალაშკერტის სამამამთავრო და ლაზიკის სამიტროპოლიტო (XI ს.)	390
მამათმთავარ-პატრიარქი დავით კურაპალატის კარზე (X ს.)	391
„ნათესავით ქართველნი“ (გრიგოლ ბაკურიანის ძე)	392
ურთიერთდამოკიდებულება მცხეთელ კათალიკოსსა და სამხრეთტაოელ მამამთავარს შორის	395
ქართული საეპისკოპოსოები ყოფილი მესხეთის მიწებზე (XII-XVI ს.	
„ქრონიკების“ მიხედვით)	395
ყოფილი იბერიის თემის მიმდებარე ქართული საეპისკოპოსოები (XIV-XVII სს.)	396
ბანა	397
თავი XII ქართული თვითშემეცნების აღორძინება დასავლეთ არმენიაში	398
I. თვითშემეცნების აღორძინება XI ს-ის ლაზიკის ეპარქიაში	399
წმიდა ნინო ლაზეთ-კლარჯეთში	404
„ქებაი და დიდებაი ქართულისა ენისაი“	411
კირიონის ღვაწლი გუგარქში	419
ენობრივი ვითარება გუგარქში	420
არმენიის ქართველთა დიდი გამოფხიზლება	421
კირიონის „გამოფხიზლების“ პროექტი	421
სომხურ-ქალკედონური ეკლესიის ქართული ფრთა	422
გამოფხიზლების ორი მთავარი სტიმული (IV-X სს.)	423
პატრიარქ ნიკოლოზ მისტიკოსის მითითება (X ს.)	424
სომხური ეკლესიის თავდაპირველი იურისდიქცია (IV-V სს.)	432
წმ. დავით და ტარიჭანი, ისააკი და იოსები	433
სომხურ-ქალკედონური ეპარქიები ლაზიკაში	433
ე.წ. „სომეხ-ქალკედონიტთა“ ნამდვილი ვინაობა (აღმსარებლობა და ენა)	434
სომეხ-ქალკედონიტთა იერარქიული დამოკიდებულება იმპერიის ეკლესიისადმი	441

ბასიანის სომეხი ეპისკოპოსები	442
ახალი ერა სომხეთის ეკლესიის ისტორიაში	442
გრიგოლ განმანათლებლის ცხოვრების არაბული ვერსია - ე.წ.	
სომეხ-ქალკედონიტა თავისმართლება	442
ნერსე იშხნელი	444
ბიზანტიის იმპერატორი კონსტანს (კონსტანტინე) II	444
ნერსე კათალიკოსი	448
გუგარქელი, ტაოელი, ვანანდელი და არზრუმელი აზნაურები სომხური ეკლესიის წინააღმდეგ	449
სოფელი ოკომი და ანისის სომხური ჯვარი	450
ანისის ჯვრის ლურსმნები	451
ავანის საკათალიკოსო. იშხანი - ავანი	453
სომხური განმარტებითი წარწერები	454
დიდი გაქცევა სომხური ეკლესიისაგან	459
გვირპელი	459
თავი XIII ლაზიკის ეპარქიებში ისტორიულად მცხოვრები ტომები	462
ლაზიკის ეპარქიებში ისტორიულად მცხოვრები ტომები ქსენოფონტეს მიხედვით (ძვ.წ.V-IV სს.)	462
კოლხ-სირიელები ანუ შავგვრემან-ხუჭუჭთმიანი ეგვიპტურენოვანი ხალხი (ძვ.წ.VIII-IV სს.)	467
ქართული ტომების მიგრაცია სამხრეთიდან ჩრდილოეთისაკენ	469
ფრიგიულ-ქართული კავშირები (ძვ.წ. VIII-IV სს.)	471
ადელლა ბილისა და ო. ლორთქიფანიძის განსხვავებული მოსაზრებანი კოლხეთის შესახებ	475
ო. ლორთქიფანიძე კოლხეთის შესახებ („არგონავტიკა და ძველი კოლხეთი“, თბ. 1986). არგონავტები	477
ეთნოსთა გადასახლება და საკოლონიზაციო მოძრაობა	480
კოლხეთი	482
ადიდე-ჩერქეზები დასავლეთ საქართველოში ძვ.წ. IV ათასწლეულამდე	485
სვანები კოლხეთში	486
ვანის არქეოლოგია	488
დასავლეთ არმენიის ეთნიკური სახე (ძვ.წ. II ს.-დან)	489
იბერები ხოტენესა და აკილისენეში (ძვ.წ. I ს.)	493
ნ. ხაზარაძე მოსხების ქვეყნის შესახებ (ძვ.წ. I ს.)	495
პ. ინგოროყვა მესხეთ-კოლხეთის შესახებ (I ს.)	501
ოთხი აარმენია (IV-VI სს.)	503
„ქვეყანა ჩრდილოეთისა“ (IV ს.)	503
ანდრია (I ს.)	504
გოგარენა, კორდუენა და ბასიანი (V- VII სს.)	504
სომხების გადასახლება პერსარმენიიდან ბიზანტიურ სომხეთში (V-VI სს.)	505

ივერია და პერსარმენია (IV-VI სს.)	506
პერსარმენიის მოსაზღვრე ქვეყნები (V-VI სს.)	507
„ქართველთა სამეფოს“ დაარსება (IX-X სს.)	508
გოგარენი და არა „ჰერეთი“	509
იბერიის თემი (XI ს.)	510
იბერიის თემი „ბიზანტიის ისტორიის“ მიხედვით	511
მანრალია და მარდალია - იბერიის თემის ძირითადი ნაწილები	512
ბასიანელნი ანუ მესხნი (IX-XI სს.)	512
ანისი - იბერიის თემის ერთ-ერთი დედაქალაქი	514
ქართველთა ბრძოლა ბასიან-გაო-კარინისათვის	515
დასავლეთ არმენიის ხალხში ეთნოიდენტობის ძიების შედეგი (IX-X სს.)	516
ბასიანი XII ს.-ში	516
არზენა - არსიანი - არიანი	517
თავი XIV არიან-ქართლი	517
სიტყვა „ქართველის“ ეტიმოლოგია	517
არიან-ქართლის ერი	519
აზონის მამის სამეფო - „არიან-ქართლი“	520
„ზემო ქვეყანათა“ ქართული ადგილები - „აზონის მამული“	523
არიან-ქართლის აჩრდილი	525
არიანი-არზენი	525
ნაირი-არინა-არიან	527
არიან-ქართლის ადგილები - კარი, კარინი, არწნი, არზრუმი, არტაანი, არტანუჯი, არზენე და ხორძენე	530
არიან-ქართლის ეტიმოლოგია	532

ნაწილი V

თავი XV ავანის ანუ „ივერთა“ საკათალიკოსო	535
აღმოსავლეთის კათალიკოსნი	541
თავი XVI პონტოს ყოფითი გარემო და გეოგრაფიული პირობები	542
სიწმიდეები	550
ბიზანტიელთა ღენაცონალიზაცია	553
ამასიის სამიტროპოლიტო	558
ანკარის სამიტროპოლიტო	560
იკონიონის (Ikonion) სამიტროპოლიტო	562
კესარიის (Kaisaria) სამიტროპოლიტო	564
ნეოკეისარიის (Neokaisaria) სამიტროპოლიტო	566
კოლონიის (Kolonia) სამიტროპოლიტო	571
როდოპოლისის (Rhodopolis) სამიტროპოლიტო	572
ტრაპეზუსის (Trapezous) სამიტროპოლიტო	574
ფადისა ანუ პოლომენიონი	576

თავი XVII პეტრას ციხე-სიმაგრე და პეტრას საეპისკოპოსო კათედრა	577
პეტრას ციხე-ქალაქი	577
პეტრას საეპისკოპოსო კათედრა	580
ზოგიერთი საეპისკოპოსო კათედრა ისტორიულ სამხრეთ ეგრისში	582
საეკლესიო იურისდიქციის გადმონაშთის ასახვა ვეიდენბაუმთან და გ. ყაზბეგთან	583
თავი XVIII ქუთათისი, უქიმერიონი, არქეოპოლისი, ნოქალაქევი, როდოპოლისი და სხვა ქალაქები	584
ქუთათისი	584
უქიმერიონის არქეოლოგია	585
მდ.დოკონისი, პუნქტი ნესოსი და უქიმერიონი	586
ქუთათისის არქეოლოგია	586
არქეოპოლისი. ნოქალაქევის არქეოლოგია	595
მოხირისი	604
როდოპოლისი	605
ეტიმოლოგია (როდოპოლისი - ვარციხე - ვარდენიკი - არდაშენი - არდისუბანი)	607
თავი XIX ფაზისი - ფოთი-ფადისა-ფასიდი	608
ფაზისი	608
რიონის ქმედება ფოთთან	610
რიონის დაბლობი (გეოლოგიური მიმოხილვა)	613
ჭაობის ჰავა ფოთთან	615
ფოთის არქეოლოგია	615
ფოთის (ფათისის) ისტორია ლევონდის ცნობით	619
ფოთის ბუნება და გარემო ჭაობების დაშრობამდე (XX ს.-მდე)	623
პალიასტომის ღვთისმშობლის ხატი	626
ეპისკოპოსი ფაზისისა (ფასიდისა), ანუ ტრაპეზუნტისა	627
ფაზისის აკადემია	628
„ფაზ“ ფუძის მქონე სახელების განვრცობა ისტორიულ ლაზიკაში (ტრაპეზუნტის რეგიონში)	632
მურიე და კალფოგლუ ფაზისისა და აკამფსისის შესახებ	633
ფასისის ანუ ფასიანის ქვეყანა კონსტანტინე პორფიროგენეტის ცნობით	634
თავი XX აფხაზეთი	635
I. კონსტანტინოპოლის პატრიარქის ნიკოლოზ მისტიკოსის წერილები აფხაზთა მეფეებს	635
ივანე მინჩხი - „ქართველი“	640
კონსტანტინოპოლის პატრიარქის ნიკოლოზ I-ის (გარდ. 925წ.) ადრესატი	
მეფე გიორგი II - „დიდი და კარგი“	641
აბაზგიის ავტოკეფალია - ს. ყაუხჩიშვილის შეცდომა	642
აფხაზეთის საეკლესიო მიწები	643
თავი XXI აბაზგია	644
აბაშა-ხუბუშქია	644

აბაშა-აბაზგია (აბასხი-აბაშხი-აბასგი)	645
ბაში - ენგურის ხეობაში (ბასხი)	647
აფსილია - სუფსილი	647
ჭყონდიდი	648
დინასტიათა სვანური ძირი	649
„ებზე სტაღინ“	649
თავი XXII სვანეთი I-VI სს.-ში	650
„სვანებს უწოდებენ იბერიელებს“ (სტრაბონი, XI, II, 19)	650
სვანები სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოში	651
„განვლო ჭოროხი და შევიდა სვანეთს“	655
სვანეთი და აჭარა-გურია	656
სვანური ნაკვალევი შავშეთსა და სამცხეში	657
„ეგრისი - რომელ არს სვანეთი“	660
სვანეთი-კახეთი	660
ისტორიაში დაკარგული სვანეთი	661
აფსილები	662
თავი XXIII ალანია	665
„ალანთა ქვეყანა, რომელ არს აფხაზეთი“	665
„ალანია“ აფხაზეთში	666
ქართველ მეფეთა ალანი მეუღლეები	669
ალანები ჩრდილოკავკასიაში	671
„ნომადთა ალანიის სამიგროპოლიტო კათედრა“	673
ადილე	675
თავი XXIV მეფეები სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოში „ქართველთა მეფის“	
ტიტული	676
„სომეხთა და ქართველთა მეფე“	681
მირდატის ძენი და ბაგრატიონები კლარჯეთში	682
ძველი ლაზიკის მეფეების წარმომავლობა ჭანეთ-ტაოს სამეფოდან	684
ბაგრატიონები ბაიბერდიდან კლარჯეთში	686
ბაგრატიონებს თავიანთი გვარი აღებული ჰქონდათ დედის მხრიდან	686
ბერძნული საკარისკაცო ტიტულები	688
თავი XXV „ენა“	688
ძველი ქართული ენა - სალაპარაკო ნორმა რეგიონებში	688
ზანურ-ქართული ენობრივი ერთობა	689
მეგრულ-ლაზური დიალექტი სალიტერატურო ზოგადქართული ენის სათავეებთან	690
ლაზიკის სამიგროპოლიტოს ძველი მოსახლეობის ენა	699
ქართულენოვნების ნაშთები ჩრდილო არმენიაში	701
ენის შენარჩუნების მიზეზები	702
სომეხი ქალკედონიტების ენა	702
ძვ. ლაზურის და ძვ. ქართულის ერთიანობის მტკიცებულებანი	704

ძველი ლაზური ენა	706
სიტყვა „ლაზიკის“ ეტიმოლოგიისათვის	706
თავი XXVI ჰერეთი	708
ჰერეთს მემატინეები შემდგომში უწოდებდნენ „რანს და მოვაკანს“	708
ჰერეთის ანუ რანის მეფე	709
გულგულა - პუნქტი ჰერეთის საზღვართან	709
გულგულა - ხილხალა	711
თავი XXVII იაზონი-ამირანი	712
იაზონი და ამირანი - პელასგურ კავკასიური იდენტობა	712
ამირანი იასონია, ხოლო მედეა - ყამარი	714
ამირანი და არგონავტები	715
თავი XXVIII ხალიბები, ლაზები, ქალდეველები და სხვა ქართული ტომები	
ბერძენულ და ლათინურ წყაროებში	716
ქსენოფონის „კიროსის ანაბასისი“	716
ქსენოფონტეს გზა	724
ქსენოფონტე ქალდეების შესახებ	725
ხალიბთა „ქალდუს ქვეყანა“ არიან-ქართლის საფუძველი	727
ხალიბები ანუ ლაზები	733
ალაზონები და გეორგები	748
ლაზების ტომი	749
ლაზი - ალაზონი	750
ლაზები და სვანოკოლხები პტოლემეაიოსთან	751
სვანოკოლხები Souannokolchoi	755
ძველ ბერძენ - მართლმადიდებელ ეპისკოპოსთა განმარტებანი ქართველთა წარმოშობის შესახებ	755
ფოტოები	760
რუკები	791